

1. Michaelis / Joh. Georg. / diff. de viro stante
inter Myrtos, Halle 1739.
2. Moller / Christoph Gottf. / diff. de Genuina
vorum xarakter et ypostasi notione,
Lippie 1738.
3. Morheim / Joh. Laur. / diff. de jefu Christo
vindice dogmatis de mortuorum ad
vitam reditu, Helmst. 1740.
4. Müller / Gottfr. Ern / diff. de papolatricia,
Lippie 1726.
5. Müller / phil. / diff. de jure Dei in Homines,
jena 1701.
6. diff. de regno Israelis restauran.,
do, jena 1709.
7. crocodilus lachrimans, jena 1733
8. diff. de Jefu Christo deandropo, jena
1704
9. diff. de gloria mundi jena 1661.

m. 22
G. D. B. V.

DISPUTATIO THEOLOGICA,
DE
MENSURA
PECCATORUM
IMPLETA,

GEN. XV, 16. MATTH. XXIII, 32.

QVAM

PRÆSIDE

PRO-RECTORE MAGNIFICO,

DN. JO. GEORG. NEUMANNO,

S.S. THEOL. D. ET P.P. ALVMN. ELECT. EPHORO,
ET ACAD. BIBLIOTHECARIO.

DOMINO, PATRONO, PRAECEPTORE SVO, PER OMNE
VITAE SPATIUM SANCTE OBSERVANDO,

PUBLICÆ DISQVISIONI EXPONIT

M. JUST. CHRISTIAN. UTHENIUS,

CLINGA-SCHVVARZBURGICUS.

AD D. XXX. DECEMBR. ANNO ACADEMIAE SECULARI.

VITEMBERGÆ RECUSA

LITERIS IO. GODOFREDI MEYERI,

ANNO MDCXX.

(4)

DISTRICTO THEOLOGICO
DE
MENSURA
PECCATORUM
IMPLETA

GEN. XV. ID. MARTII. MDCLXXIII.

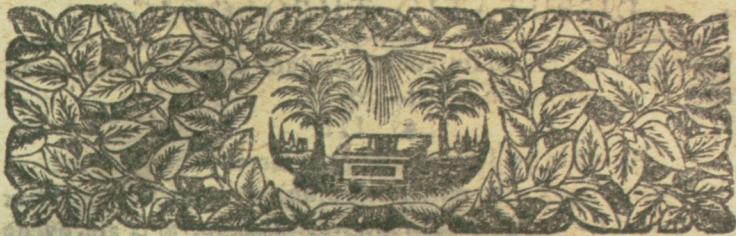
PRO-RECTOR MAGNIFICUS
DN. JO. GEORG. NEUMANNI

DE THEOLOGICO
ET SACRAE BIBLIOTHECAE
DOMINO PATRONO, RECTORI & SENI
VIRI REVERENDI CUNCTI OFFICII
PUBLICE PROTESTANTIS

M. JOH. CHRISTIAN. LITHEINI
CLINICI & SCHUL-RECTORIS
NO. 4. 17. DECEMB. 1773. GENOVA.

V. TAMARAE ACCEP. 1773.
HERRIS IO. GODFRID. MEYER
ALNO. 1773.

I. N. I.

§. I.

St quædam in Scripturis loqvendi ratio de mensura peccatorum impleta; non illa quidem tralatitia, aut vulgaris sententiæ, sed singularis reconditiqve argumenti; ut adeo disquisitionem ejus haud infructuosam fore arbitrer. Cum enim nonnulli, qui fatali patrocinantur decreto, in suas partes hanc phrasin abripiant; alii non dissimili instituto eo detorqueant, ut Pandoram termini preceptorii inde adornent; per jucundum mihi fuit, inquirere in profundæ istius dictionis sensum & ex hoc abdito quasi fonte saluberrimas derivare doctrinas.

§. II.

Equidem complura sunt S. Scripturæ oracula, quæ faciunt in rem præsentem; extantiora tamen, & quæ reliquis facem præferre videntur, hæc fere sunt:

Genes. XV, 16.

לֹא שֵׁם עַן הָאֲמֹרִי עַד הַיּוֹם

Nondum impleta est iniquitas Amorrhæorum hucusque.

Matth. XXIII, 32.

Christus ad Iudæos inquit:

Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.

Et vos implete mensuram patrum vestrorum.

Α 2

Utrum

4 DISPUTATIO THEOLOGICA,

Utrumque hoc oraculum conjungendum erat; cum alterum ad alterius explicationem faciat.

§. III.

Ac initio quidem generatim observo: proverbialem hanc dictionem esse, & parcemiis sacris omnino accensendam. Utut enim illam non attigerint *Del Rio, Schottus, Zebnerus* & alii, qui de *Adagiis & adagialibus sacris* aliquid literis mandarunt: tamen cum sublimioris cujusdam sententiæ sit, & usu loqvendi frequentata subinde; quæ duo potissimum adagii alicujus *πρῶξις-μῆνα* sunt; non eximendam huic numero esse putem, quandoquidem prægnantissimi sensus hæc formula est, Prophetarumque ac Apostolorum sermonibus satis trita; uti ex locis deinceps allegandis constabit. *Implere mensuram patrum*, Bartholomæus Westhemerus inquit, *proverbialiter dicitur in Scripturis, pro absolvere impietatem, & quod videbatur deesse, adjicere impietati*, Libro, de Tropis & Schematibus Sacris p. 242.

§. IV.

Deinde nec illud hic prætermittendum duco: quod non facile de uno homine vel individuo, sed de tota gente, vel certo quodam ordine hæc Phrasis usurpetur. De Amorrhæis res confecta est; quorum nomine totam Cananæ gentem comprehendendi *ex vers. 19. 20. 21.* patet, ubi regionis istius incolæ, qui ante Amorrhæi dicti fuerant, distinctis nominibus describuntur. Amorrhæos autem appellatos existimo terræ Cananæ inhabitatores, quod vel præ reliquis ferociores fuerint, vel insigniorem istius regionis partem possederint. *c. Gen. XLIX, 22. 1. Reg. XXI, 26. 2. Reg. XXI, 11.* De Judæis id perinde manifestum est, & in primis ex compellatione Christi patet. Utut enim Scribas & Phariseos alloqvatur paulo ante; tamen ab his velut Judæorum primiceriis ad totam nationem convertitur, eidemque extremam desolationem & stragem denunciat: *Amen dico vobis, quod venient hæc omnia super generationem istam, Matth. XXIII, 35.* Accedit ratio ab æquitate & justitia Dei desumpta, quæ svadet, universalem alicujus regionis interitum, non unius vel alterius hominis, sed toti-

totius populi peccatis provocari. Certe cum reipublicæ Iudæicæ immineret Babylonicum illud exilium, peccata omnium statuum allegantur, utpote *subditorum*; Jer. V, 1. 2. 3. 4. *imperantium*; ibid. v. 5. 6. *Sacerdotum*; ibid. v. 13, 14. *Patrum familias, uxorum & liberorum*; ibid. v. 8. *Jer. VII, 18. universorum*; Jer. V, 21. 22. 23. 24. 25. Unde mirum non est, communes terræ incolæ communes quoque pœnas luisse. *Ecce ego extirpabo eos de super terra eorum, ac domum Judæam avellam e medio eorum, Jerem. XII, 14.* Ac proinde peccatis totius regionis sæpe adeo Deus irritatur, ut ne precibus sanctorum quidem ab immittendis pœnis temporalibus retineri possit. *Cum integra terra peccaverit mihi, ut pravaricaretur pravaricans, extendam manum meam super eam, & conteram supellectilem panis, & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem & jumentum, ut si essent tres viri isti in medio ejus: Noë, Daniel & Job, ipsi soli justitia sua liberarent animas suas; ait Dominus exercituum. Ezech. XLV, 13, 14.*

§. V.

Præterea hic attendendum cum primis: quoties hujus mensuræ in Scripturis mentio fit, nunquam non decretum Dei circa pœnas temporales indigitari. Non repetam exempla hæc nostra, ex quibus id ultro dispalescit. Amorrhæos enim elapsæ periodo, ab Israelitis expulsos & subjugatos fuisse, sacra testatur historia. *Num. XXI, 21. Deut. II, 24. XX, 17. Jos. X, 10.* Judæos vero deleta urbe, & templo funditus everso, extorres hodieum & exules esse, res ipsa loquitur. Saltem infigne illud Jeremiæ testimonium nunc adducam: vaticinatus enim hic de pœnis temporalibus: *Dispergam populum quasi stipulam, qua vento rapiatur a deserto; illico pergat, & mensuras vocat has pœnas: Hac fors tua & מַתְּ מִרְיָךְ portio mensurarum tuarum. Jer. XIII, 25, 26.* Integro hoc capite Deus aperit Prophetæ, quanto afflictionum genere castigaturus sit populum, qui ne de injustitia conqueratur, demensas pœnæ divinæ portiones esse docet. Unde sic locum vertunt aliqui: *Hac erit merces tua, & pars proportionalis, id est, portio pœnæ, peccatis ex æsse respondens. Similiter hanc loquenda*

DISPUTATIO THEOLOGICA,

quendi formulam repetit Esaias, interitum & vastitatem Edomæis minatus: *Extendetur super hanc terram mensura, ac vastitatem; & perpendicularum in desolationem cap. XXXIV, ii.* Ut enim architecti in exstruendo ædificio lineam extendunt, ad latitudinem; perpendicularum vero, ad altitudinem metiendam: Sic ex adverso in destruenda regione Deus lineam quoque ducit, & perpendicularum quasi applicat, ne vastitatis & desolationis modum excedat. Ita Zedekie regis Judæ exilium & ignominiosam captivitatem designaturus Ezechiel: *Tu autem, dux Israel, inquit, profane & impie, cujus dies venit* *עַתָּה יוֹם בְּעַתָּה* i. e. *ubi tempus iniquitatis finitur.* Sic dicit Dominus Deus, *depone cidarim & tolle coronam, quia non ultra sic erit: quod enim exaltatum fuerat, humiliabitur & humile exaltabitur: Vanam, vanam, vanam faciam tuam coronam. Ezech. XXI, 25. 26. 27.* Ne quis vero existimet, de solo Rege hoc dictum fuisse, de ipsa Israelitarum gente pergit, *quod horum quoque dies venerit, עַתָּה יוֹם בְּעַתָּה* in tempore, quo iniquitas eorum finita fuerit. *ibid. v. 29.* Item: *in manus gladii inciderunt in tempore afflictionis, & in tempore iniquitatis extrema. Ezech. XXXV, 5.* Ita extrema iniquitas, & gravissima pœna, e vestigio se invicem excipiunt. Quod si quis obvertat, in calamitate ejusmodi publica urbis vel totius regionis impios æque ac pios mortem sæpe oppetere: is frustra nobis obloquitur, Scriptura tam clare asserente: *justum æque ac injustum ore gladii aliquando abripi Ezech. XXI, 3.* Injusti enim suum tunc supplicium inveniunt, pii vero, qui publicis calamitatibus involvuntur, suum quasi martyrium subeunt & coronam æternæ vitæ reportant. Interim tamen hinc minime inferri potest, quod ante hanc mensuram peccatorum impletam, & terminum sceleribus constitutum, Deus integræ nationi gratiam conversionis subtraxerit, aut ante diem ultionis, revocatos ab interitu noluerit, cum vix ullum evidentius divinæ misericordiæ documentum extet, quam hoc, quod tantum temporis intervallum impiis ad respicientiam indulgeat, ut, signato perditionis anno ac die, ad pœnitentiam eo validius invitentur.

S. VI.

Tandem vero non peccatorum initium, sed terminum finemque & complementum hac phrasi innui, extra dubium est. Nam quod locis nostris, verbo שָׁלֵם itemque πληροῦσαι indigitatur, id ipsum Scriptura consummare peccata vocat, verbo consimilis significationis סֵוֹם: *In fine regni ipsorum* (Macedonum) סֵוֹם הַפְּשָׁעִים בְּתָמָם cum consummaverint (Judæi) pravaricatores (transgressiones suas) Dan. II, 23. id est, ut Syrus reddit: *quando absolberint peccata pravaricantes, tum clade publica opprimentur; vel, ut pergit textus: Tum consurget Rex durus facie, (Antiochus Epiphanes) qui perdet validos, & populum sanctorum v. 24. cui vaticinio per omnia respondit eventus, ceu videre est, 1. Maccab. I, 12. In primis autem hanc phrasin in nostram sententiam interpretatur Jeremias, ubi Medorum ac Persarum finem adesse docet, exscindendumque regnum fore prædicit: Quæ habitas super aqua multis (Babelem urbem alloquitur) super thesauris multis: Ecce venit finis tuus מִשְׁרָא אַוְרִיחָא mensura avaritiæ tuæ; quo manifesto docetur, mensuram foedissimi quæstus ad summum pervenisse, adeoque finem simul regni & terminum inestare.*

S. VII.

Ut proinde ad rem propius accedamus, duo potissimum vocabula nobis explicanda sunt, quorum alterum mensuram, alterum mensura impletionem concernit. Est autem ex mente Geometrarum, mensura capacitatis alia, quæ vel arida vel liquida recipit, ut modius, dolium, scyphus; alia vero applicationis, ut perpendicularum, pondus, ulna; utpote ad quam applicantur res vendibiles, atque examinantur. Hæc Ebræis אֵבֶן i. e. lapis, pondus, perpendicularum; illa vero אֵיפָה i. e. modius appellatur; de utroque mensuræ genere hoc verbum nostrum שָׁלֵם adhibetur, quod vel uno Scripturæ loco probare sufficiat: pondus completum & justum erit tibi אֵבֶן שְׁלֵמָה & Ephā (id est, modius) completa & justa erit tibi; אֵיפָה שְׁלֵמָה ut prolongentur dies tui super

terra. *Dent. XXV, 15.* Jam sive prius illud mensuræ genus, sive posterius intellectum velis, nativa utrinque & congrua veritati oratio hinc fluit. Quæmadmodum enim scyphus aut cantharus, infuso ad summum usque liqvore, exundat, ut epistomio sive operculo sit opus, quod ori mensuræ imponatur: ita Deus impleta peccatorum mensura & velut exundante, malitiam non patitur excrescere in infinitum, sed reprimit illam, & pœnis immisissis, veluti repagulis coercet, ne scelera totum terrarum orbem inundent. Profundam hanc similitudinem eleganti, sed peræque ingenioso apologo illustrat Scriptura. Nam Prophetæ ostendebatur Ephraim, id est, modius, cui insidebat mulier, alis ciconiæ instructa, eademque in mundum evolutura: sed talentum plumbi modio impositum fuit, ostiumque mensuræ occlusum. Ubi Angelus rogatus interpret, mulieris nomine impietatem, per molem vero plumbeam, pœna gravitatem, significari docet. *Zach. V, 6. sequ.* Quod si vero a mensura applicationis, hunc tropum evolvere cupias, tertium comparationis in hoc consistit; quæmadmodum merces venum expositæ tum demum emtorem inveniunt, ubi ad ulnam revocata, vel ad perpendicularum ponderata fuerint: ita hominum peccata tum demum Deum habent ultorem, ubi ad perpendicularum & amussim justitiæ fuerint examinata, ipsamque *μακροθυμίαν* divinam mole & gravitate sua transcendant. Nec infreqvens hæc similitudo est in Scripturis: Sic dixit Jehovab: *ecce, ego adducam malum super Hierosolymam & Judam, extendamque super Hierosolymam lineam Samarie, & perpendicularum domus Achabi. 2. Reg. XXI, 13.* id est, pari lance pœnam Hierosolymæ admetiar, quæ Samariam affixi. Perinde quoque Amos in manu Iehovæ perpendicularum conspiciebat, addita hæc comminatione: *En ego ducam perpendicularum per medium populi mei Israelis, nec parcam populo meo. Vastabuntur excelsa Isaaci & sanctuaria Israelis desolabuntur, surgamque contra domum Jerobeami cum gladio. Amos VII, 8. 9.* Sed quid obstat, quo minus utrumque sensum hic jungamus, ita sibi invicem subordinatum, ut sententiam gignat multo *ἰμφοτικώτεραν*. Nam Deus

Deus & numerat peccata, velut amphoras & scyphos numeramus in dolio implendo; & *æqua lance ponderat*, ceu merces adulterinas per stateram exploramus. Utroque modo interitum Regis & regni Chaldaici prodigiosa manus describit: *Mene, Mene, Tekel*, id est, *numeratus, numeratus & appensus es in statera, inventusque es inutilis. Dan. V, 25. 26.* Sensus est: divinam iustitiam, ut de Belsazaris tum moribus tum regimine rectius posset constare; Regem velut in bilancibus examinandum collocasse, eundemque, non secus ac adulterinos nummos, modo numerasse, modo pensitasse, tandemque leviozem deprehendisse, quam ut iusti Regis laudem & pondus assequeretur. *conf. Ps. LXII, 10.*

§. IIX.

Alterum est, *de impletione peccati*, quod explicandum nobis restat. Occurrit enim in loco priori vox מִלֵּא , quam LXX. modo per *ἀναπληροῦσαι*, modo per *συντελεῖσθαι* efferunt. Usurpatur *de diebus lucis impletis; Esa. LX, 20. de templo Salomonis in solidum exstructo & absoluto; 1. Reg. IX, 25. inprimis autem de pondere & mensura completa Proverb. XI, 1. Deuter. XXV, 15.* certo indicio, res mensurabiles hoc verbo omnium optime describi. Existimo autem ellipsin hic locum invenire, Ebræis perquam familiarem, ut subintelligatur mensura: *Nondum mensura iniquitatis impleta est.* Observes enim in verbis copiam significantibus Ebræos per elegantiam omittere nomen Substantivum; ut: cum Abraham dicitur *expirasse senex & satur*, subaudiuntur: *dies*, quod satur sit *dierum. Gen. XXV, 8.* Item, cum *aquis pleni* confluere perhibentur, *fontes vel calices pleni* designantur. *Psal. LXXIII, 10.* Idem hoc nostrum exemplum comprobatur, ubi vox מִלֵּא impleta, ad *mensuram peccatorum* respicit, quibus nondum fuerit cumulata. Perinde & in posteriori loco, verbum *iniquitatis* omissum est, quandoquidem proverbialis dictionis propria quasi virtus est, Atticam & nervosam brevitatem sectari; ut aliquid cogitandum relinqvatur lectori.

§. IX.

Itaque phrasis illa: *mensuram peccatorum implere, vel ex par-*

B

cc

re hominum, vel *ex parte Dei* accipienda est. Priori modo, accumulationem criminum ad summum usque gradum denotat; posteriori vero, cumulum *penarum divinarum* supremum arguit. Inter utrumque jucunda quaedam proportio justitiæ divinae, & malitiæ humanae deprehenditur. Nam cum homines sibi ipsi *thesaurizant iram Dei*; Rom. II, 5. ipse Deus quoque *thesaurizat sibi vindictam & retributionem, quam ob signatam habet in thesauris suis*, Deut. XXXII, 34. 35. donec impleta peccatorum mensura, *aperit thesaurum suum, & promittitque instrumenta iræ suæ*. Jer. L, 25. Homines addunt peccatum super peccatum; id est: cumulant; Esa. XXX, 1. Pari ratione Deus, accenso in homines furore, *congregare super eos omnia mala* dicitur. Deut. XXXII, 22. Homines denique faciunt *consummationem peccatorum*; חַסְדֵי עֲוֹנוֹתָם Gen. XLIX, 21. Nec minus Deus, ubi hæc evenierit, *consummationem* חַסְדֵי עֲוֹנוֹתָם & *decisionem facit in tota terra*. Esa. XXII, 22. Adeo iusta est *penarum divinarum mensura!*

§. X.

Jam, quod prius Oraculum attinet de Amorrhæis, sensus ejus ex hætenus dictis facile patebit. Nam Abrahamo facta promissio fuerat, de terra Cananæa possidenda; c. XII, 1. ad quam spem iteratis vicibus erigebatur deinceps, c. XII, 7. c. XIII, 15. in primis autem hoc capite eadem promissio ipsum confirmabat his verbis: *Ego sum Jehovah, qui te ex Ure Chaldaeorum eduxi, ut tibi hanc terram possidendam darem. v. 7.* Itaque fortius urgere cœpit fidem promissi, & querere: quando futurum esset, ut ipse cum posteris hos agros divideret, & quo indicio de tempore edoceri posset: Unde, ait, *Domine Jehovah, cognoscam, me hanc terram possessuram? vers. 8.* Tum Deus ipsum duplici ratione informat: *partim* religioso Symbolo; *partim* vero perspicuo verbo, & utroque modo indicat, non nisi post quatuor ætates, i. e. 400. annos ad eventurum. Inito igitur victimam de quatuor animalium generibus: *de vacca, de capra, de ariete, & de alitibus* afferri jubet, atque hoc ipso quatuor elapsis seculis, hæreditatem hanc insecuturam innuit. *vers. 9.* Paruit Abrahamus, mactatasque pecudes dis.

dissecuit medias, & ita in loco, ubi sacra fiebant, disposuit, ut inter dissecta cadavera, pro solenni fœderum ritu transiri posset; *v. 10. conf. Jer. XXXIV, 18.* Verum cum hoc signo non satis contentus, divinæ voluntatis significationem expectaret ulteriorem; denuo compellatur a Deo, & de futuro eventu disertis verbis eruditur: *Sciendo scias, id est, certo, quod peregrinum erit semen tuum in terra aliena (id est, Ægypto,) ubi per quadringentos annos incola subjugabunt, & duriter affligent eos; sed his elapsis, ab ea gente, cui servierunt, pœnas exercita in eos crudelitatis repetam, & Abrahami posteror, mirum in modum locupletatos, in Cananaam revocabo v. 13.* Sed quid inde utilitatis redundaturum erat ad Abrahamum, hominem jam confectæ ætatis, & tot hæcenus exiliis aliisque calamitatibus enervatum, ut vita ejus quædam generationem non attingeret? Regerit Deus: *Tu vades ad patres tuos in pace, & sepelies in tranquilla senectute vers. 15.* hoc est: Dabo tibi in hac vita, quæ homini necessaria sunt, animum quoque vera *ἀνταρπεία* imbuam; plura autem de rebus terrenis & caducis tibi non conducunt; at longe restant præstantiora, eademque cœlestia, quorum ad te pertinet hæreditas: *Ego enim tibi clypeus, & longe maxima tua merces ero, ib.* Ne proinde timeas, nec de promissione mea diffidas. Denuo autem sciscitanti Patriarchæ: quare mihi terra Canana, aut posteris meis, statim ac in gentem creverunt, non traditur, sed tantopere differtur hæc possessio? respondet Deus: *Non prius quam generatione quarta, id est, centenatio quarto demum exunte, posterii tui revertentur in hanc terram;* tum subdit rationem perquam profundam: *quia nondum impleta est iniquitas Amorrhæorum hucusque.* Quasi diceret sanctissimum Numen: Cognosce mysterium justitiæ & misericordiæ meæ, quod per hunc ritum sacrificialem tibi revelo. Posterii tui per 400. annos servituti Ægyptiæ subjicientur, ut propter duritiam cordis, & detrectatum toties obsequium castigentur; interea vero Amorrhæis per ipsos totidem annos 400. spatium pœnitentiæ indulgebo. Quod si hæc procrastinatio te male habeat, quæ Abrahamidæ ab occupatione hujus terræ arcentur, scire te oportet, citra gravissimam culpam, nullam omnino gentem exterminari. Iniquitate Amor-

rhæorum exacte mihi numeratæ sunt, & æqua lance ponderatæ. Excreverunt quidem illæ in magnitudinem arenæ maris; attamen nondum pervenerunt ad summum. Sunt illi ex Noachi posteris, nec excidunt benedictione Dei, Noacho quondam impertita: *ut crescerent diffunderentque se in terra, & per generationes suas sese multiplicarent. Gen. IX, 1.* Idem gaudent fœderali gratia, quam signo iridis, in nubibus posito, confirmavi. Accedit, quod in Amorrhæorum confinio adhuc floreat familia Melchisedeciana, veræ religionis propagatrix. Superfunt fœderati illi viri, qui in cruento nuper certamine suppetias tibi ferebant, imo longo plures eorum, qui verum Dei cultum profitentur. At unius vel alterius iusti innocentia me commovet, ut integræ huic parcam regioni. Tandem & ex ipsis iniustis, non paucos prævideo ad meliorem frugem redituros, si ad quartum usque centenarium ipsis tempus penitentia concederem; nondum ad me clamant horum peccata; nondum extremam cladem exposcunt; paucis: nondum consummata est Amorrhæorum iniquitas.

§. XI.

Itaque disquirendum nunc est, cum de causa dilata hujus pœnæ; tum vero de causa & indicio accelerata tandem vindictæ, *Tota mora*, Rivetus inquit, *ad sapientia divina decretum referri debet, qui ita vult exercere justitiam, ut etiam ostendat patientiam suam in tolerandis & expectandis peccatoribus.* Item: *si peccati meritum spectemus, Deus posset ex justitia celerius animadvertere; sed cum id a decreto Dei pendeat, id etiam inter ea, quæ hominibus sunt occulta, ponendum est; ut quemadmodum finalis illius vindictæ diem nemo novit, sic & particularium judiciorum, adversus aliquam nationem, diem & tempus nemo scire possit, nisi id Deus revelet.* Exerc. LXXXV. in Genes. f. 328. Sed hypothesein de absoluto decreto hæc redolet assertio; ac si Deus pro arbitrio suo, citra intuitum peccatorum, hunc severius, illum mitius, hunc citius, illum vero tardius puniat. Occulta Dei judicia esse, nemo negat, sed & iusta eadem esse, ne *περὸς ὁλόκλητης* audiat, contendendum est. Neque vero hanc causam dissimulat Scriptura; sed indicat discrete: *Non*

pro

propter justitiam tuam, Deus inquit ad Israelem, & propter rectitudinem cordis tui, venies ad possidendum terram eorum, sed propter malitiam gentium harum Jehovah Deus expellet eas coram te. Deut. IX, 5. Rectius igitur dilationis causas allegamus: 1.) *μακροδουλιαν Dei*, ipsius Christi intercessione subnixam. conf. Luc. XIII, 8. seqv. 2.) *religiosorum quorundam*, qui supererant, veram fidem; ut: Melchisedeci, sacerdotis Dei altissimi, & confœderatorum Abrahami; Genes. XIV, 18. 24. quorum preces placabant Deum, ne illico animadverteret in universos. Id quod excidium Sodomæ orum comprobat, quos Deus propter decem justos, se non perditurum promiserat. Gen. XIX, 32; 3.) denique *spem conversionis* de illis conceptam, quorum malitia in oculis hominum jam deplorata videbatur, & æternis suppliciis digna. Nam *patientiam Dei non secus ac in salutem hominum interpretari debemus.* 2. Petr. III, 15.

§. XII.

Ceterum, quæ præcipue delicta sint, quibus extremam ultionem in se derivarint Amorrhæi, non eodem omnino modo definiunt autores. Tria potissima allegat *Cornelius a Lapide*, ut: 1.) *Idololatriam*, 2.) *oppressionem innocentium*, & 3.) *scdam libidinem*; quæ proinde cujusvis regionis exterminium & deletionem maturare, tradit *Comment. in hunc locum. Rivetus* non tam peccata enumerat, quam peccatorum effectus, quibus invalescentibus, mensura peccatorum impleatur, & everfio alicujus regionis parata sit. Et hujusmodi quidem effectus sunt: 1.) *peccantium multitudo*; sic ut maxima hominum pars sceleribus indulgeat, & paucissimi supersint, aut ferme nulli, qui non implicentur sceleratis actionibus. 2.) *publica de peccatis exultatio*; quæ de peccatis, ceu de virtutibus, mali glorientur. 3.) *rejection omnium mediorum*; sic ut spes omnis emendationis prærepta videatur. Tandem 4.) *perversitas peccantium, in ipsius humana societatis exitium redundans*; sic ut non solum ipsis peccantibus noceant, sed & humanæ societati exitialia sint peccata. Horum proinde complementum, ipsius quoque poenæ divinæ complementum accelerare.

Exercit. in Genes. f. 328. 329. Bene satis hæc asseruntur in thesi; sed non ostenduntur in hypothesi, de Amorrhæis; non enim horum delicta silentio præterit textus sacer. Ac primo quidem *peccatum participationis* commemorat, propter quod ista gens felicitate temporali exciderit. Cum enim execrationi Noachicæ subiceretur Canaan; & vero Emori, unde Amorrhæorum natio ortum trahit, filius Canaanis fuerit; a tertia & quarta generatione poena istius servitutis repeti debuit, quam grandævus ille pater filio & nepotibus suis imprecabatur. vid. *Genes. IX, 25. X, 16.* Neque tamen hic reatus sufficiebat, ad exterminandam hanc gentem, ut opinari poterat Abrahamus: sed tum demum id futurum significatur, cum filii imitentur parentum iniquitates, eorumque sceleratis vestigiis insistant, uti est apud *Ezechielem cap. XIII, 14.* Itaque cum non abhorruerint a cognita & perspecta Canaanis, & reliquorum patrum suorum turpitudine; sed accumularint ipsorum flagitia, ex propria libidine & voluntate; tum demum poenæ hujus gravitatem presentiscere debuerunt. *Accedebat enim II.) facta commixtio cum sororibus, filiabus, aliisque consanguineis; propter quas abominationes pollutam fuisse terram, & evomuisse hanc gentem, Scriptura testatur. Levit. XIX, 27. 28. III.) Idololatria; siquidem & propter hanc accensa fuit ira Jehovæ contra gentem istam, & adduxit super eam omnem maledictionem, abiecitque incolæ de terra, incolæ de terra, in exandescencia & in fervore magno. Deut. VI, 15. IIX, 19. XXIX, 25. 26. 27. XXX, 17. IV.) illicita Magia studium; quod tantopere detestatur Deus, ut etiam propter hanc abominationem Amorrhæos expulerit, eodemque exemplo Israelitas, ne eodem crimine se contaminent, graviter cohortetur. Deut. XIII, 11. 12. 13. 14. V.) *ἀνδραποδία*, seu immolatio filiorum Molechica; quæ filios & filias suas igne combusserunt, & sic immolarunt diis suis; quod scelus multo atrocissimum fuit, iterumque Deum commovit, ut, profligatis his incolis, terram populo suo inhabitandam dederit. Lev. XX, 2. Deut. XII, 30. 31. VI.) oppressio pauperum, quod ejusmodi facinus erāt, ut propter hoc etiam Deus vastando vastaret*

Paris

stavit terram; & portionem populi sustulerit. Mich. II, 2. 3. seq. Amos II, 4. 5. seq. Plura omnino erant, quæ nunc præmittimus, & illa quidem tantæ atrocitatis crimina, ut in proverbium abierit Cananæorum nomen, (sub quo & Amorrhæi comprehenduntur,) adeoque *Cananeum* appellare, perinde fuerit, ac hominem sceleratissimum, & quoddam nequitie exemplum designare. Ezech. XVI, 3. Zach. XIV, 21. Tam enormis peccatorum cumulus est, quo ultio divina provocatur.

§. XIII.

Sequitur, ut ad alterum properemus locum, quem, credo, ex priori suam sibi foenerari lucem. Nam, ut ex contextu liquet, antesignani Judæorum, Pharisæi, sese distinguebant a Patribus suis, de propria innocentia his verbis testati: *Si fuissetis in diebus patrum nostrorum; non fuissetis socii eorum, in sanguine Prophetarum. vers. 30.* Ad quod respondet Servator: *Itaque testimonio estis vobismetipsis, quod filii sitis eorum, qui Prophetas occiderunt. v. 31.* id est: Fatemini rotunde, vos esse filios patrum homicidarum, & sævitiam illorum, ceu juste vindicatam, detestamini; jam cum vestigia eorum prematis ipsi, & ad trucidandum me & discipulos meos, nefarie conspiretis; ipsimet vobis supplicium, homicidis dignum, decernitis, & contra vos ipsos judicialem fertis sententiam. *Ite nunc, & complete mensuram patrum vestrorum.* Verbum *πληρώσατε*, implete, imperativi quidem modi est; sed minime hic vel imperantis, vel approbantis sensum habet; quomodo enim præciperet id, quod tantopere reprehendit Servator? quin potius prædicantis; ut de supplicio propius imminente admonerentur: quemadmodum solent Ebræi imperativum sæpe ponere pro futuro; ut: *hoc facite, & vivite*; i. e. vivetis. Gen. XLII, 18. conf. Gen. XX, 7. XLV, 18. Esa. VI, 4. præcipue autem permittentis vox illa est; sic enim id prædicat Christus Servator, ut certa quoque ratione permittat, cujusmodi illud est Jo. II, 14. *λύσατε τὸν ναὸν τῆτον; destruite templum hoc.* Similia videre licet: Judic. X, 14. 1. Reg. XXII, 15. Jer. II, 28. Ezech. XX, 39. Amos IV, 4. Jo. XIII, 27. Apoc. XXII, 11. Est enim hic Patrum indignantium

mos

mos, ut filios in propriam perniciem ruentes, ejusmodi verbis compellent: Age, & propera ad exitium tuum, cum impios conatus tuos reprimere non liceat. Quibus ita explicatis, quæritur de mensura Patrum, quid denotet? Sensus erit: B. Gerhardus inquit; *Patres vestri interficiendo Prophetas, magnam peccatorum multitudinem in mensuram injecerunt, sed vos eam penitus implebitis; quando omnium Prophetarum Dominum & caput in crucem ageris, ejusdemque Apostolos persequemini, tunc vero mensura or valento plumbeo ocludetur, id est, tunc gravissima extremi excidii poena vos opprimet.* in Harmon. Evangel. cap. CLVIII. p. 55. ut ad hoc collineet B. Viri sententia: Nondum meruisse patres sceleribus suis ultimum hujus gentis excidium, sed additis filiorum flagitiis demum insecuturum. At enimvero, cum patres Judæorum interfectores ipsimet fuerint, & ob hoc facinus, eversionem urbis, & quævis suppliciorum genera sint perpeffi, cum primis tempore captivitatis Babylonicæ; rectius cum *Luthero, Hunnio, Calovio* interpretandam duxerim hanc phrasin, de propriis Judæorum flagitiis; sic tamen, ut peccatum participationis non penitus excludatur, quippe, quo non ipsum quidem supplicium; sed auctarium supplicii meruerunt; quandoquidem tragico Patrum exemplo admoniti, ne sic quidem respiscere voluerunt. Sensus huc redit: Quia ad cumulum magnitudinem avitorum scelerum assurgitis improbi, idem quoque vobis exitium imminet, & quia vos participes redditis flagitiorum, a majoribus vestris commissorum, dubium non est, quin ex justo Dei judicio, easdem poenas sensuri, eandemque eladem, aut nisi mature respiscatis, multo graviorem subituri sitis. Nam id solenne est Scripturis, ut in redarguendis Judæis, Patrum allegent peccata, eorundemque, vel etiam graviorum ipsos convincant. Quo pacto vox Dei Judæos V.T. sic alloquebatur: *indurastis cervicem vestram, sicut cervix fuit Patrum vestrorum, qui non crediderunt in Jehovah Deum suum. 2. Reg. XVII. 14.* Eadem Jeremiæ de iisdem querela est: *Reversi sunt ad iniquitates Patrum suorum priorum, qui renueverunt audire verba mea, ideo dixit Jehovah, ego quoque super eos addam*

adducam malum. Jer. XI, 10. seq. Itaque in posteris prolem subinde vitiosorem deprehendunt Prophetæ: *malum fecistis patribus vestris. Jer. VII, 26. Vos vero peiora fecistis faciendo patribus vestris; ideo eiciam vos e terra ista. c. XVI, 12.*

S. XIV.

Nunquid vero sub statu N. T. exsistere meliores? imo non alii, aut etiam multo deteriores. *Patres vestri Prophetas occiderunt: Christus inquit, vos autem edificatis eorum sepulcra. Luc. XI, 48.* Et Stephanus protomartyr: *Duri cervice, & incircumcise corde & auribus: Vos semper Spiritui S. resistitis, sicut Patres vestri; ita & vos. Act. VII, 51.* Quæ vero fuerint scelera Judæorum, quibus & seipso contaminarunt, & gentis suæ homines supergressi sunt, uno quasi fasce complectitur Apostolus *1. Thes. II, vers. 15. 16.* Nam α) hostes extiterunt veritatis Evangelicæ, & sic voluntati divinæ impie rebellarunt, *vers. 14.* β) propriostrucidarunt Prophetas. *vers. 15.* γ) Dominum occiderunt Jesum, *ibid.* quo crimine vix aliud majus cogitari potest. δ) ejusdem discipulos modo flagellarunt in synagogis suis, & de civitate in civitatem expulerunt, modo cruci affixerunt. *ibid. Conf. Matth. XXIII, 34.* ε) velut hostes humani generis, cunctis hominibus obstiterunt, *ibid. vers. 15.* ζ) salutem gentium invidentes, præconium Evangelii, per quod servari debebant, modis omnibus oppugnarunt *ibid. vers. 16.* Quibus explicatis addit Apostolus, fieri illud, *ἵς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας πάντοτε*, id est: ut continuo explerent peccata sua, absolverentque cumulum facinororum suorum, & quendam quasi colophonem adderent improbitati suæ, eoque iram Dei in se provocarent, *ibid. vers. 16.* Sic autem eventurum Judæis, sub statu N. T. clare prædixit Spiritus S. & tales delineavit, quales Servator invenit: *Quantum vero ad residuos in vobis: (tempore Novi Testamenti,) inficiam molliem in cor eorum: ut persequatur eos sonus folii impulsæ, fugiantque fugam gladii. Contabescant enim inter vos iniquitate sua, etiam in iniquitatibus patrum contabescant, & consuebuntur iniquitatem suam, & iniquitatem patrum suorum, ob prævaricationem*

C

H: M

*nem eorum, quia pravaricati sunt contra me. Non tamen repro-
babo eos; nec fastidiam eos, ad consumendum illos, ad irritum red-
dendum fœdus meum cum illis, quia ego Jehovah Deus eorum. Le-
vit. XXVI, 36. sequ.*

§. XV.

Ex his omnibus relinquitur, per hanc phrasin, ubicunqve
occurrat, nihil aliud, quam *coacervationem peccatorum*, & quæ
immediate hinc sequitur, *coacervationem pœnarum, cum tempo-
ralium, tum, nisi poenitentia intervēniat, æternarum indigitari.*
Subnectamus definitionem istius *ὄγκωσιμὸς*, ut quæ susius ex-
plicata sunt, Dialectice & summatim comprehendantur, & vel
hinc argumento difficili aliquid lucis accedat. Est itaque *mensu-
ra peccatorum impleta*, præeunte Scriptura, *enormis delictorum
cumulus, intra signatum μακροδύπλας divina spatium, ab inte-
gra natione coacervatus, quo Deus ad excandescētiā iræ commo-
tus, justum cum injusto, pœnis temporalibus, & qui sic castigatus
respicere nolit, etiā æternis subicit, ut homines securi istiusmo-
di vindictæ exemplo, ad poenitentiam acrius excitentur, justitiæque
& misericordiæ divinæ gloria undiqvæ demonstretur.* Equidem
per leges Dialecticas constat: in quo categoria seu rerum classe
definitum est, ex eadem quoque desumendum esse genus seu
conceptum communem; sed vero, quia *mensura impleta* & ve-
lutoram supergressa, excessus quidam est, nec adeo categori-
as & classes specierum ac generum ingreditur, per *enormem pec-
catorum cumulum* illa concipienda fuit, nec aliter Scriptura nos
informat: Nam ut terminis rotundis rem edisseram; *mensura
peccatorum normans*, justitiæ divinæ est; *mensurati* autem ra-
tionem habent peccata. Etsi vero quodvis peccatum normam
Dei excedat, & vindictam divinam mereatur, tamen *μακροδύ-
πλας* divinæ, Messæ intercessione suffulta, retrahit illam, & in
aliquod temporis spatium prorogat, ut adeo contemptus demum
μακροδύπλας, pœnas temporales exposcat, & hæ vicissim spreta
æternam denique supplicium accelerent.

§. XVI.

§ XVI.

Ac proinde *character proprius* in hac descriptione petitur
 α) a temporis *circumstantia*, id est; certo *καιροσφυσία* spatio,
 ad poenitentiam agendam indulto. Atque hoc tempus poeniten-
 tiæ vel *occultum* hominibus est, nec nisi a posteriori & quidem
 ex prorogatione vitæ intelligitur; cujusmodi istud erat, de quo
 Filius Dei loquitur: *Dedi illi tempus, ut respiceret a scortatione*
sua; nec respuit, Apoc. 11, 21. vel signaculum & certa annorum pe-
riodo descriptum; adeo, ut modo quatuor, modo quadringen-
 tos annos, modo minus, modo amplius, poenitendi spatium inte-
 græ nationi concedat, & de hoc potissimum loquimur. Porro
 β) *character distinctivus* ab *Objecto* desumitur, quod est integra
 provincia seu natio. Tametsi enim non desint exempla, ubi vel
 uni individuo, vel etiam familiæ, spatium poenitentiae, cum
 poenæ comminatione, indictum fuerit; ut de Joram rege Ju-
 dæ, nec non de Chanania Pseudo-Propheta constat; quorum
 alteri mors intra biennium, alteri vero intra unius anni spatium
 significata fuit. 2. *Cbron. XXI, 15. 19. Jerem. XXIX, 16.* itemque de
 familia Eli, cujus filii eo ipso die occubuerunt, qui antea desi-
 gnatus fuerat; 1. *Sam. II, 34.* tamen hanc phrasin proverbialem
 non facile de individuo, sed de integra natione reperiri con-
 tendimus. Nam totius alicujus provincie excidium, non unius
 cujusdam hominis, sed integræ nationis peccata merentur; id
 quod supra nobis demonstratum est §. IV.

§. XVII.

Præterea γ) hoc argumentum ab effectu seu *immediato*
consequenti describitur: atque hoc *excandescencia ira divina* est,
 & quæ hinc fluit, *coacervatio poenarum divinarum*. Equi-
 dem ira Dei quovis peccato concitatur, sed hinc vel maxime
 apparet *καιροσφυσία* Dei; quod non subito *excandescit* illa, & in
 vindictam assurgit. Nam *in ipsamet ira, Deus misericordia sua*
meminit. Habac. III, 2. Cor. Judæorum, cum non esset rectum cum
Deo, Psalter canit; nec fideles essent in fœdere ipsius; ipse tamen
misericos & propitius erat, durantibus peccatis eorum nec perdi-

dit illos, sed sepius retraxit iram suam, (sic habes Deum propitium, etiam cum irascitur peccatis,) nec concitavit omnem excandescentiam suam. Sed cum excandescencia illico conjuncta est poena temporalis: Nam provocarunt eum ad iram per excelsa sua; & per sculptilia sua ad indignationem: quod audiret Deus, tum demum excanduit, & tum reiecit Israellem valde: deseruit habitaculum Schiluntis: tentorium ubi habitavit inter homines; dedit in captivitatem robur ejus; & decus ejus in manum hostis; conclusitque in gladio populum suum, & in hereditatem suam exarsit. Unde juvenes ejus comedit ignis, & virgines ejus non nupta sunt; sacerdotes ejus gladio ceciderunt, & vidua eorum non sunt deplorata. *Psal. LXXIIX, 37. 38. 58. seq.* Sic excandescentiam irae, poenae temporales e vestigio insequuntur. Atque hae poenae temporales ultimum quasi monitorium sunt, & illud tempus visitationis, quo Deus, velut in conspectu totius mundi, gentem aliquam ad poenitentiam urget, & incitat: quod ubi neglexerint impii, adeo exaestuat ira Dei, ut remedio non pateat locus. Cum essent subsannantes Judaei nuntios Dei, & spernentes verba eorum, & illudentes Prophetis ejus, ascendit excandescencia Jehova contra populum suum, usque dum non fuit remedium. 2. Chron. XXXVI, 16. Quod si vero indignum justitia divina videatur, justum cum injusto puniri, quod in descriptione adjecimus; concedendum utique est, id justitiae divinae, si de interitu aeterno sit sermo, repugnare: hoc enim sensu recte querebat Abrahamus: Nunquid perdes justum cum impio? *Genes. XII, 23.* At vero, si de interitu temporali loquamur, ea est vindictae divinae ratio, ut justos aequae ac injustos, quorum cum hisce peccatoribus fuerat commercium, judiciiis temporalibus subjiciat. Ita utrumque locum conciliat B. Calovius: *Abrahami questio non pugnat cum Ezech. XXI, 9.* occidam in te justum & impium; quia Abraham de interitu temporali & aeterno simul loquitur: Deus vero apud Ezechielem de perditione corporali: siquidem judicium temporalibus non raro involvi justis cum impiis soleant, quamvis ea impiis supplicia sint, istis vero tantum castigationes; *Comment. in Genesin. p. 915.* Unde

de *de sine atque scopo* hujus tam tremendi iudicii facile judicari potest. Nam si ad *hominens* respicias, conversionem ac pœnitentiam intendit Deus, ultimo quasi remedio tentato, quo revocare illum a securitate, & æterno interitu possit. Sin vero de *Deo* ipso cogites, vix poterat gloria misericordiæ divinæ illustrari magis, quam, quod spatium 400. annorum nationi vel genti ad pœnitentiam indulgeat: nec magis justitia, quam, quod tantum iniquitatis humanæ cumulum dignis suppliciis vindicet.

§. XVIII.

His ita expositis, restat, ut ex utroque loco salutare quasdam doctrinas in usus nostros derivemus. Ac initio quidem observes: quoddam quasi rationarium seu librum rationum Deo tribui, quo & consignet peccata hominum & numeret, & ad perpendiculum justitia sua examinet. Ut enim Augustus quoddam imperii rationarium habuit, quo accuratissime possessiones & fundi descripti fuerant, ipsique coloni consignati, inter quos erant divisi: *Ser. in Aug. c. 28.* ita humano more nobiscum loquitur Scriptura, & Deo quoque codicillos rationum tribuit, quibus actiones nostras consignet, & ante oculos sibi ponat, ac sub doctis rationibus earum tandem summam conficiat. Nam in Amorrhæorum gente, non modo annos numerabat Deus, quos ex μακροθυμία sua iisdem indusserat, sed & iniquitates, quas nondum supremum attingere fastigium intelligebat. Ex adverso, de Judæorum peccatis observat, quod a supremo gradu & enormi illo cumulo haud procul absint. Sane librum sibi Deus ipse vendicat, cui dies æque ac opera hominum inscribantur, *Pf. CXXXIX, 16. Apoc. XX, 12.* Unde peccatum Juda scriptum dicitur stylo ferri, imo scalpro adamantis. *Jer. XVIII, 1.* Quod si compleant rationarium peccatores, quod συντελεῖν λόγον vocat Paulus, *Rom. IX, 28.* Deus numerare delicta illa & computare solet, *Dan. V, 26.* tandemque συναρῆαι λόγον, i. e. conferre rationem cum servis suis & debitum urgere. *Matth. XII, 23. seq.* Itaque datur rationarium, B. Varenius inquit, tum peccatorum, tum Dei: illud criminale & peccato-

rum; hoc pœnale, & suppliciorum: ille committendo peccatum unum prope alterum coacervat sibi thesaurum culparum, usque dum penitus implevit mensuram peccatorum, & tunc dicitur peccator facere vel fecisse בלה & esse עון שלם Genes. XV, 19. XIX, 21. atque adeo peccator tunc est συντελεσθῆναι λόγῳ, seu talis, qui jam peccatorum, ita ut sit in consummato gradu scelerum, pœna proximus: Antequam ita consummatus peccator est, Deus quidem peccata numerat, minoribus pœnis vindicat, de cetero in thesauris suis, habito accurato scelerum rationario, & suspenso ad usque consummatum rationarium, sive usque dum עון שלם finali & consummato supplicio obsignat. in Opusculo Paulino Rom. p. 462.

§. XIX.

Neque tamen II. ex eo, quia prescit & in numero habet Deus futura hominum peccata, fatalis quædam peccandi necessitas inferenda est. Tametsi enim post quartam generationem posteris Abrahami terram Amorrhæorum promiserit; exinde tamen nondum evincitur necessitas, qua summare incolæ peccata sua debuerint, & divinas sibi pœnas accersere. Ratio est, quia Deus circa implendam iniquitatis mensuram, saltem permittendo & prædicendo versatur, minime vero determinando actiones hominum, ut peccatorum mensuram impleant. Prolixè hic disputat Rivetus, & ex promissione Abrahamo facta, evincere conatur necessitatem peccandi; cum alioquin, nisi peccassent Amorrhæi, & pœnam exilii sibi attraxissent, promissioni divinæ non respondisset eventus: Promisit Deus Abrahami posteritati, inquit, hereditatem terræ illius, pulsæ veteribus colonis; nec eos voluit pellere, priusquam completa esset iniquitas; Ergo ut potirentur Ebræi hereditate illa, præcedere debuit iniquitas incolarum. Promissio divina de hereditate infallibilis fuit, non enim potuit Deus vel fallere vel falli. Hinc evincitur, infallibile etiam fuisse, peccata Amorrhæorum ad eam mensuram perventura, sine qua completa Deus illos non exterminasset. Introductionis Israelitarum in terram illam fuit autor & ordinator, eamque providit & præordinavit. Idem dicendum de punitione & vindicta adversus Cananeos:

peccata

peccatorum alia ratio est, quæ prævidit, non providit, est de iis præviderit. Dehinc ad prævisionem Dei se recipit; & ex hac evincere conatur inevitabilem futurorum necessitatem: Non poterat, inquit, non accidere, quod præviderat Deus futurum. &c. Exerc. LXXXVI. in Gen. pag. 331. Verum hic non ita subtiliter philosophatur, subtilis alioquin & eruditus autor. Nam quas hic cumulat hypotheses, omnes illæ ad absolutum decretum, velut ad centrum suum, recidunt. Initio, falsum est, præcedere debuisse iniquitatem incolarum, ut tandem Ebræorum invasione castigarentur: quasi vero alia ratione non potuisset populus DEI in hæreditatem hanc introduci, nisi cumlatis ante, ex ordinatione Dei, peccatis. Quidni potuissent Patriarcharum concionibus aures præbere, & Ebræos in societatem cum religionis, tum quoque regionis admittere? nam hoc pacto veritas promissionis divinæ peræque sibi constitisset. *Ido.* Error vetus est, & dudum profligatus: *præscientiam Dei rebus futuris imponere necessitatem.* Non poterat, inquit, non accidere, quod præviderat Deus futurum: Atqui Deus etiam prævidit contingentia: Ergo & hæc non poterunt non accidere, & consequenter, quæ contingentia sunt, eadem erunt necessaria; quod implicat. Rursum: prævisio Dei etiam occupatur circa peccata; Ergo & illa non possunt non perpetrari. Ergo nulla vis legum, nullæ adhortationes ac dehortationes DEI locum amplius habent. Imo suas ipse actiones ab æterno prævidit Deus; Ergo & illæ fatali necessitati subjiciuntur, nec possunt non evenire. Sic omnis Dei libertas in agendo concidet, & Stoicum illud fatum in Ecclesiam introducetur. Instat Reformatus: *Non poterat sub incerta conditione, & quæ pro ratione voluntatis humana, positæ omnibus aliunde prærequisitis, poterat esse & non esse; promitti certa hæreditas, & Abrahami fidei objici tanquam veritas indubitabilis, nisi Abraham certo credidisset, fore, ut Amorrbæi eo tandem improbitatis devenirent, ob quam judicium illud suum in eos exerceret Deus.* Summatim hoc vult: *implendam fuisse Dei promissionem, ideoque & culpam Amorrbæorum evitari non potuisse.* Respondeo: *etiam*

etiam implenda erat veritas Dei de prodicione Judæ; *Act. 1, 16. Viri fratres, oportuit impleri Scripturam hanc, quam prædixit Spiritus Sanctus, per os Davidis, de Juda, qui fuit Dux iis, qui comprehenderunt Jesum.* Equivis vero hinc colligat, Judam necessario prodidisse Dominum, nec evitare hoc peccatum potuisse, cujus malum animum toties corrigere sustinuit Servator. *Matth. XXVI, 24.* Oportuit etiam impleri Scripturam de morte & passione Christi; nam *consummabantur omnia, ut impleretur Scriptura; Job. XIX, 28.* nemo tamen affirmaverit, interfectores Christi, arcano quodam decreto Dei, ad hanc peccandi necessitatem fuisse compulsos. Ratio est, quia prædictiones illæ semper conditionem impoenitentia, in se & causis suis evitabilem, involvunt, adeoque *hypothetice* intelligendæ sunt, utur *categoryce* enuncientur. Sic de Ninive extabat prædictio, *categoryce* prolata: *Intra quadraginta dies Ninive evertetur, Jon. III, 4.* Sed cum egissent poenitentiam, nec adeo eventus prædictioni respondisset, nemo non intelligit, comminationem hanc *hypothetice* accipiendam fuisse. Similem in modum, Deus Amorrhæis exitum denunciabat, post 400. annos futurum, sed sub conditione impoenitentia, *si eo usque accumularent iniquitatem*; Judæis vero excidium urbis & templi, sed sub conditione: *si implerent mensuram patrum.* Itaque omnino poterant, evitare peccatum, toties admoniti, & quæ hinc pendeat, vindictam Dei, salva ejus veritate, expiare. III. Plus quam Stoica assertio est: quod *hominis liberum arbitrium e medio sublatum cupit* Reformatus. Potuisset Abraham, inquit, *positis Pelagianorum & Semipelagianorum hypothesebus*, (his nempe convitiis nos onerat,) dubitare, de eventu & impleione promissionis, & *hæc* ratione dubitationem suam excusare: *Annon Amorrhæi in peccatis suis usuri sunt libero suo arbitrio? annon est in arbitrio hominis positum, ut positis omnibus ad agendum requisitis agat aut non agat, sed hoc vel illud pro arbitrio possit eligere? Nihil est ergo in hac tua promissione certum, nam possunt illi mensuram peccatorum suorum minuire, prout possunt implere.* Verum non fundabat fidem suam Abrahamus, in liber-

libertate Amorrhæorum peccata cumulantium, vel eadem intermittentium, sed in infallibilitate prævidentis, & veritate promittentis Dei, quo utroque Abrahamus confirmari poterat abunde. De cætero facile patet, eo collineare universa, ut liberum hominis arbitrium impugnetur, & homo vel infra brutorum sortem dejiciatur, adeoque fatale illud decretum, cujus hæcenus supputuit Reformatos, denuo interpoletur.

§. XX.

Tantum etiam abest, III. ut exclusio a gratia peremptoria hinc elici possit, ut potius luculentissimum maximo Duplas divina testimonium hinc elucescat. Sæpius in hunc lapidem impiagunt, qui monstrosam Terminismi factum enixi sunt, Autores, quando utrumque locum ad incrustandam hypothesein suam detorqueant. Sic enim Lipsianus ille, ostensurus, gratiam revocantem obduratis peccatoribus *diu ante finem vite* penitus auferri, Amorrhæos in primis allegat, & ex tanto annorum spatio, peccatoribus indulto, hanc thesin defendere conatur, addito epiphonemate: *Sane spatium 400. annorum, quod Amorrhæis; Gen. XV, & spatium 120, quod antediluvianis, Genes. VI. & 40. annorum, quod ex communi calculo obduratis Judæis tribuitur, non ita brevis temporis mora censenda est. epist. ad Dn. Rosenfch. pag. 113.* Verum enim vero Amorrhæi ante 400. annos nondum omnes nati erant; Ergo a gratia Dei exclusi sunt, antequam nascerentur, & antequam mali vel boni quicquam perpetrarent. Vicissim, per hanc hypothesein, nec Antediluviani, nec Judæi poterant poenitentiam agere, quia *per terminum gratia peremptorium*, id est, ut ipse interpretatur, *per voluntatem Dei judicariam* jamdiu ante finem vite, omni Dei gratia fuerat privati. Deinde a limine aberrat Dissentiens, dum in exemplum *oblata gratia* adducit Amorrhæos, Antediluvianos & Judæos, quos Deus in testimonium *prorogata gratia* proponit. Calovius certe, *Opus* item, & *Lyserus* hos ipsos ad demonstrandam *maximo Duplas* dei allegant. Verba Calovii disertata sunt: *Ita Antediluvianis, licet toti peccatis immerfissent, dedit Deus ad respiscendum, centum viginti annos; Gen.*

D

VI,

VI, 3. Cananæis seu Amorrhæis quodringentos; Gen. XV, 16. Amalekitis ferme eiam totidem. Ex. XVII, 8. Deut. XXV, 17. 1. Sam. XV, 2. &c. Cum primis vero hujus loci est exemplum Israelitarum & Judaorum. &c. System. Tom. X. p. 401. Pergit tamen Terminismi assertor, & termini sui immutabilitatem defendit: Nescio, inquit, an temere quis affirmare ausurus sit, terminum nominatis jam peccatoribus fixum, præsupposita peccatorum illorum contumacia, a Deo infallibiliter prævisa, potuisse salva sapientia & justitia punitione necessaria mutari aut abrumpi. Certe perspicere non possum, ut concessa termini mutabilitate, Deus in eventum incertum, Abrahamo Gen. XV, 16. tempus excidii Amorrhæorum præsignificare certum potuerit. epist. ad Rost. p. 14. Atqui hic ille error Calvinianus est, quem in Riveto antea discussimus. Nam certa dierum & annorum assignatio, semper supponit conditionem impœnitentiæ, non necessario sed mutabiliter futuræ; id quod non modo de Ninivitæ antea constitit, sed & de Rege Israelis Achabo 1. Reg. XXI, 2. liquidissimum est. Nam hujus familiam se eradicaturum Deus prædixerat, sed intercedente pœnitentiâ Achabi, Deus eidem per vitæ tempus parcebat. ibid. vers. 29. 2. Reg. IX, 25. Unde relinquitur, salva Dei justitia, hunc terminum & mutari & abrumpi omnino posse. Imo subito Deus loquitur contra gentem, & contra regnum, ad evellendum, ad destruendum & perdendum; sed subsequente pœnitentiâ, aliter loquitur quod si antem conversa fuerit gens ista a malitia sua, propter quam, oculus sum contra eam, pœnitebit me super malo, quod cogitavi, acere illi. Jer. XII, 7. 8. Valeat proinde terminus ille gratiæ pœemptorius, quem Deus sic fixerit, ut ex sententiâ Navatorum nec mutari, nec abrumpi possit.

XXI.

Est vero IV. implet peccatorum mensura sit, & debent pœna temporales in populo refractarium coacervata: tamen ne sic quidem ille pœemptor exclusus est a DEI gratia, sed his, velut ultimis Dei excitabit ad pœnitentiâ acrius incitatur. Amorrhæos certe pro inevitabilibus habet Adversarius, & qui impleta peccatorum mensura, ad extremum indurationis gradum pervenerint,

venetint, ab omni spe salutis exclusi. *Disp. de Statu Indurati.*
 §. XXIV. Sed falsum illud & erroneum est. Nam eo ipso tempo-
 re, cum avitis sedibus expellerentur illi, miraculis Ægyptiacis,
 Regumque Amorrhæorum clade perculsi fatebantur, quod Je-
 hovah Deus verus sit in Cælis & terris. *Jos. II, 9. 10. 11.* Sic & Reges
 Amorrhæorum, audito, de exsiccato Jördane, miraculo, liquen-
 scbant corde, & ad agnoscendum Deum Israelis hac fama com-
 movebantur. *cap V, 1.* Imo quis nescit, Gibeonitas, qui & ipsi
 Cananæorum genti annumerantur, initio cum Josua fœdere,
 catervatim ad Ecclesiam Israelis accessisse. *Jos. IX, 3, sequ.* Et quo-
 modo sibi justitia divina constitisset, si Amorrhæorum posteritas,
 ob peccata parentum, a gratia & spe salutis penitus fuisset re-
 jecta: Taceo insigne Ecclesiæ Israeliticæ testimonium, quod e-
 osdem Amorrhæos in exemplum *μαρτυρίας* divinæ allegat:
Antiquos illos inhabitatores terre sancta tue, quos exborruisti,
quoniam horrenda opera perpetrabant, per Magicas artes, & sa-
crificia injusta, & filiorum suorum interfectores & comestores vi-
scerum hominum, & devoratores sanguinis delere voluisti per ma-
nus Patrum nostrorum; Sed & his tanquam hominibus pepercisti,
missisque præcursores exercitus tui crabrones, ut eos paulatim ex-
terminarent. (ut videlicet spatium pœnitentiæ haberent.) Itaque
 pergit textus: *Sed paulatim judicabas illos, & locum dabas pœni-*
tentia, Sap. XII, 3, sequ. Saltem hic addo exemplum Manassis
 Regis Judæ, peccatoris gravissimi, & qui, Scriptura teste, abo-
 minationes præ Amorrhæis perpetraverat; *2. Reg. XXI, 11.* Quod
 si ergo converti potuit, qui gravioribus immerfus sceleribus fu-
 it, quam Amorrhæi, quidni de ipsis Amorrhæis, qui minora pa-
 traverant scelera, idem quoque sperari potuit? Porro & Judæos,
Matth. XXXIII. inconvertibilibus accenset Litigator, adeoque iis,
 qui ante 40. annos a Dei gratia peremptorie fuerint exclusi. Ne-
 que vero inficiamur, illorum indurationem tantam fuisse, ut
mensuram patrum suorum impleverint; l. c. interim tamen ad hos
 ipsos Christus misit *Prophetas, Sapientes & Scribas:* in quem fi-
 dem? ut nimirum pœnitentiam agerent & converterentur. Et sa-

ne interfectores Christi, quid atrocius cogitari poterat? quos tamen ipsos ad poenitentiam invitat Petrus: *Num igitur, fratres, poeniteat vos istius peccati, & convertimini, ut deleantur peccata vestra. Act. III, 17.* Si excipias: id non accipiendum esse de singulis, sed de quibusdam, scilicet de *convertibilibus*; addit textus: *Deus misit Jesum filium suum vobis benedictentem, ita, ut unusquisque vestrum converteret se ab iniquitatibus suis v. 26.* Et multi eorum, qui audierant sermonem hunc, crediderunt cap. IV, 4. Regerit Disputator: Wann dieses wahr/ daß nach erfülltem Sünden-Maas/ Gott den frevelen Sündern einen Termin gesetzt hat/ so muß Gottes Langmuth gegen solche Sünder endlich in diesem Leben aufhören/ und einen gewissen Termin haben. II. Beyl. s. 7. Respondeo 1.) limitando propositionem majorem: Si, mensura peccatorum impleta, Deus peccatoribus refractariis terminum *gratia & salutis aeterna* posuit, tum demum sequitur, ante finem vitae *μακροδουλιαν* Dei terminari: Jam vero 2.) nego assumptum: Utut enim Deus saepe terminum *salutis temporalis* integris gentibus assignet, quo elapso, ingruat poena, ac ne precibus quidem expiari possit; *Jerem. VII, 16. XIV, 11. XV, 1.* inde tamen non sequitur: Deum singulis personis, refractariis scilicet & induratis, omnem gratiam & salutem spiritualem peremptorio quodam decreto, ante finem vitae subtrahere: quia haec phrasia tantum de poenis temporalibus loquitur, ut supra evictum; & vero ab irrogatione poenarum temporalium, quae ad poenitentiam incentivae sunt, ad perpetuam exclusionem a gratia & salute, non valet consequentia. Excipit deo: Es ist sehr ungereimt, ja ein öffentlicher Irrthum/ daß Gott durch grosse Straff, Gerichte solte allezeit die Busse und Bekehrung der Menschen intendiren. VII, Beyl. p. 95. Sed respondeat Socer ejus Berolinensis: *Utique ad poenitentiam Deus magis durioribus bisce mediis, (flagellis Turgicis,) hominem allicere intendit; id quod ex Levit. XXVI, 41. probat: Ambulabo ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum, tunc humiliabitur. cor. co-*

rum preputiatum. Disp. inaug. de Muhammetismo, Sect. I. §. 10.
 Ego insuper distingvo inter *supplicium finale*, seu cum fine vitæ
 conjunctum, & inter *supplicium Dei intermedium*, & cum proro-
 gatione vitæ connexum. In priori iterum momenta naturæ di-
 stingvas, quorum unum *moribundi* est; alterum, vero *mortui*.
 Per illud Deus adhuc conversionem & salutem hominum quaerit,
 subinde ingemiscens: *quare moriemini? Ezech. XXXIII, 11.*
 per hoc demum, homines æterno exitio addicit. In posteriori
 vero nunquam non Deus hominis resipiscentiam intendit, &
 quaerit: *Dedi vobis indigentiam panum in omnibus locis vestris: &
 non estis reversi ad me, dicit Dominus. Ego quoque prohibui a vobis
 imbrem, usque ad messem: & non rediistis ad me, dicit Dominus.
 Percussi vos in rubigine, & arugine, multitudinem hortorum ve-
 strorum & vinearum vestrarum comedit eruca: & non rediistis ad
 me, dicit Dominus. Misi in vos mortem in via Aegypti, percussi in
 gladio juvenes vestros, usque in captivitatem equorum vestrorum &
 & non rediistis ad me, dicit Dominus. Subverti vos, sicut subver-
 tit Deus Sodomam & Gomorrhham, & facti estis quasi torris ra-
 pius ab incendio: & non rediistis ad me, dicit Dominus. Amos. IV, 6.*
 sequ. Ex quo lucidissime patet; pœnis temporalibus, quantiscun-
 que etiam, hominum quaeri salutem. Atque hoc est, quod Psal-
 tes ait: *visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus ipso-
 rum peccata; Misericordiam autem meam non dispergam ab eis.*
Psal. LXXXIX, 31.

§. XXII.

*Turpis itaque V. à συδδουσία, ne dicam hallucinatio est, &
 supplicio finali, ad supplicium intermedium, quod hujus vitæ est;
 itemque ab exclusione a gratia & salute temporali, ad exclusionem
 a gratia & salute spiritali aeternaque, subinde argumentari. Pri-
 or à συδδουσία toties committitur, quoties ab interitu finaliter
 impenitentium, ad rejectionem a gratia, intra hanc vitam, sit*

D 3

regere

regressus. Perinde enim est, ac si diceret: Statutus homini finis vite est, hoc vel illo ætatis anno; Ergo Deus eousque vitam prorogare non decrevit? Item: Paterfamilias in parabola constituit elapso anno excindere arborem; *Luc. XIII. v. 7.* Ergo ante hunc annum crescendi media subtraxit; Ergo arborem intra hoc tempus crescere noluit. Eodem enim modo colligunt illi: Deus post 120. annos, diluvio delere constituit mundum, & finaliter impœnitentes æternam damnare; Ergo ante elapsum hunc terminum, iisdem gratiam conversionis subtraxit; Ergo durante hoc spatio eosdem ab omni salutis spe exclusit. Pari fragilitate & altera laborat collectio, qua illi a pœnis temporalibus, certo constitutis & nationi cuidam assignatis, ad pœnas spirituales & æternas regrediuntur. Ita Amorthæis post 400. annos prædictum est exilium; Ergo, colligunt, ante hoc tempus a Dei gratia peremptoria exclusi sunt. Item: Judæis post 40. annos denunciata est urbis & templi eversio: Ergo iisdem ante hoc spatium gratia Dei, & salus æterna peremptorie denegata fuit. Ad hunc modum innumera Scripturæ loca depravant, quæ de pœnis temporalibus agunt: v. c. *Sic dixit Jehovah: Vos deseruistis me; ideo etiam ego deserui vos, in manu Sisaci. 2. Chron. XII, 5. Convertere, o Hierosolyma, ne recedat anima mea a te, nec redigam te in vastitatem, terram non habitatam. Jer. VI, 8.* & id genus plura. Sed quis e denegatione temporalis felicitatis, denegationem salutis spiritualis & æternæ evicerit? Invertendum illud potius est: quia has devastationes & calamitates epidemicas, integris populis denunciavit Deus, signateque prædixit, ideo eo sollicitius ipsorum conversionem quaesivit, eoque ardentius ipsorum salutem anhelavit. Nec obstat nobis illud Apostoli, de Judæis, quo, *cum explerent peccata sua semper, pervenisse in illos dicitur ira DEI in finem. 1. Thess. II, 16.* Nam de exilio, & dispersione Judæorum perpetua, textus loquitur, quam continua peccatorum accumulatione, deinceps promerituri erant. Quam interpretationem probat phras: *eis v. 16.* quæ ex V. T. desumpta est, notatque calamitatem temporalem,

fem, eamque extremam; ut: cum Cananæ a Josua clade percussæ sunt, ἕως εἰς τὸ τέλος; Jos. X, 20. Item, cum Hierosolyma devastanda dicitur, εἰς τὸ τέλος. Ezech. XXII, 30. eademque in N. T. excindenda fuit, ἕως τῆς συντελείας. Dan. IX, 27. Atque hanc phrasin repetit Christus, rogatus de συντελεία Hierosolymæ, Matth. XXIV, 4. dum præmissis signis, venturum τὸ τέλος, i. e. excisionem, dicit. vers. 6. 14. Itaque eandem denuo inculcat Apostolus, cum excidium Hierosolymæ, & Judæorum exilium propius intelligeret imminere.

§. XXIII.

Utut vero VI. alteri majus, alteri minus assignatum sit μετρησόμενος spatium; tamen per omnia justus est Deus, & justa judicia ejus. Agnoscenda hic impervestigabilis quædam abyssus, misericordiæ & justitiæ divinæ, cum in constituendo, tum in abruptendo poenitentia spatio, nec id humana mens definiverit. Nam Amorrhæis dabantur 400. anni; b. i. Totidem fere Amalekitis. Ex. XVII, 8. Deut. XXV, 17. i. Sam. XV, 2. i. Chr. IV, 13. Judæis in deserto concessi sunt anni 40. Num. XIV, 38. & totidem Judæis post Christum crucifixum, quos Evangelium vocat ipsum diem. Luc. XIX, 42. Judæis vero ante Christum natum 490. Dan. IX, 24. Antediluvianis, anni 120. Gen. VI, 3. Alias pro singulis hominibus Christus in parabola ponit quatuor annos, B. Lyferus inquit, in Abrahamo. pag. 180. Et licet quosdam spinarum nondum maturarum instar, Deus aliquando abripiat, ad perditionem peccatis promeritam; Psal. LII, 10. tamen, ut pergit textus, confitebitur homo: Utique fructus est iustus, & utique Deus est iustus iudex in terra. v. 12.

§. XXIV.

Sape tamen VII. propter unum alterumque justum, Deus condemnationem poenarum differt, & universa parcit nationi. Sic Amorrhæis ob familiam Melchisedecianam, & alios quosdam ju-
stos,

ros, 400. annos indulgebat. Nec Hierosolymæ excidium consummabatur, donec Apostoli & discipuli Christi essent in vivis. Sodomaorum quinque regnis parcit Deus, quod decem adhuc iusti in iisdem reperientur. *Genes. XIX, 32.* Unde Esaias inquit: *Nisi Dominus reliquisset nobis semen, (iustam,) quasi Sodoma essemus, & quasi Gomorrha, cap. I. v. 9.* Et cum aliqui adhuc Dominum sequerentur in tribu Ephraim, dicit Dominus, se nolle eam ponere, ut *Adama & Zeboim. Hos. XI, 9.* ubi vero nullum amplius invenit, tum sequitur calamitas extrema; testante Deo per Prophetam: *Quæsi inter illos virum, qui staret oppositus contra me pro terra, ne perderem eam & non inveni. Igitur effudi super eos indignationem meam, & in igne ira mea consumsi eos. Ezech. XXII, 30. 31.*

§. XXV.

Quod si vero IIX. Amorrhæorum ac Judæorum peccata, in regione quadam invalescant, nec iusti supersint, qui precibus ea expient; manifestum indicium est, exundare peccatorum metrum & vindictam DEI provocare. Paganorum peccata, quantumque perpetrari a gente maleferiata possunt, velut in compendio sistit Apostolus Rom. I. v. 26. 27. 28. 29. 30. 31. ubi catalogum eorum insignem texit. Judæorum vero scelera, non minori serie recenset Rom. II. v. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. seq. Quæ omnia cum scripta sint in commonitionem nostri, mutua utrinque collatio docebit: longiusne, an propius a mensura peccatorum impleta hodie recedamus. Nostrum est cavere, ne mensuram peccatorum impleamus, aut, si eadem propemodum impleta sit, operam nstræ, ut per serium pœnitentiæ studium peccata rursus ex mensura eximantur, nosque adeo finem fidei nostræ, salutem animarum, reportemus.

S. D. G.

EO - Beg 2002

01 A 6739

ULB Halle
003 096 890

ULB Sachsen-Anhalt
Ausgeschieden

datum: 2008

Sb.

D.

Reh. ✓

Mi.

46

DISPUTAT
ME
PECCA
IME

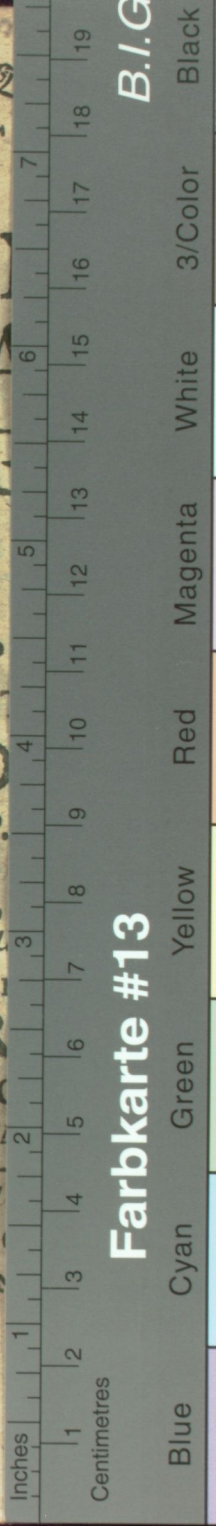
GEN. XV, 16.

PRO-RECT
DN. JO. GEO
S.S. THEOL. D. ET P.
ET ACAD.

DOMINO, PATRONO,
VITAE SPATIUM
PUBLICÆ

M. JUST. CHR
CLINGA - SC
AD D. XXX. DECEMBER

VITEM
LITERIS IO.
AN

M

NO,
RO,

US,

(4)

